

Skattebefriade bränslen i industriella processer,
så kallade råvarubränslen

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-87541-18-6
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2015

Förord

Som ett led i skatteutskottets arbete med uppföljning och utvärdering av riksdagsbeslut och fördjupning och kunskapsinhämtning inom utskottets beredningsområde, beslutade skatteutskottets dåvarande grupp för uppföljning och utvärdering våren 2013 att kartlägga vad en eventuellt slopad skattebefrielse för s.k. råvarubränslen skulle betyda för de företag som omfattas av skattebefrielsen och som står utanför EU:s handelssystem för utsläppsätter. Som råvarubränslen brukar man vanligen benämna fossila bränslen som används i vissa industriella processer för att uppnå höga temperaturer och som åstadkommer kemiska eller fysikaliska förändringar av det ingående materialet.

Riksdagens utredningstjänst har i en inledande kartläggning (pm den 20 mars 2014, dnr 2013:1923) redovisat hur många företag som får en skattebefrielse för råvarubränsle, värdet på detta bränsle och vilka mängder bränsle det rör sig om. Skatteutskottets utvärderingsgrupp gav därefter i uppdrag åt Joakim Skotheim vid utskottsavdelningens utvärderings- och forskningssekreteriat att komplettera granskningen med ett par ytterligare frågeställningar.

I samband med att den nyvalda riksdagen samlades och började sitt arbete hösten 2014 utsåg skatteutskottet en ny grupp för uppföljning och utvärdering. I gruppen har ingått Sara Karlsson (S), ordförande, Erik Andersson (M), David Lång (SD), Rasmus Ling (MP), Daniel Sestrajcic (V), Mats Persson (FP) och Aron Modig (KD). Utvärderingsgruppen har fullföljt granskningen av skattebefrielsen för råvarubränslen.

I följande rapport redovisas resultatet av granskningen.

Stockholm i mars 2015

Per Åsling

Ordförande

Anna Wallin

Kanslichef

Leif Jakobsson

Vice ordförande

Innehåll

Förord	3
1. Bakgrund	5
2. Syfte.....	6
3. Skattebefrielse på fossila bränslen som förbrukas i vissa industriella processer utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter	7
4. Effekter av en slopad skattefrihet för råvarubränslen	9
4.1 Skattebefriade bränsleinköp, uteblivna skatteintäkter	10
4.2 Effekter på företagsnivå	14
5. Teknikutveckling och möjlighet till bränslesubstitution.....	16
5.1 Substitution mellan olika fossila bränslen	17
5.2 Pågående forskning	19
6. Referenser	22

1. Bakgrund

Energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt ska betalas för bl.a. eldningsolja, diesel, gasol, naturgas och kolbränslen. När bränslena används för uppvärmning eller som motorbränsle är de skattepliktiga.

I samband med budgetpropositionen för 2010 beslutade riksdagen om förändringar av koldioxid- och energibeskattningen på fossila uppvärmningsbränslen i vissa sektorer.¹ Det beslutades att koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industrin utanför handelssystemet samt jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna skulle höjas i två steg. Vid det första steget skulle skatten den 1 januari 2011 höjas från 21 procent till 30 procent av den generella koldioxidskattenivån, och vid det andra steget skulle skatten höjas med ytterligare 30 procent den 1 januari 2015, dvs. till 60 procent av den generella koldioxidskattenivån. Syftet med beslutet var att skapa ett ökat incitament för företag inom de berörda sektorerna att på ett kostnadseffektivt sätt vidta åtgärder som minskar växthusgasutsläppen.

Det beslutades att energiskatt skulle införas på fossila bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer både inom och utom handelssystemet. Man beslutade att höja energiskatten på uppvärmningsbränslen till 30 procent av den generella energiskattenivån fr.o.m. den 1 januari 2011.

Bränslen som förbrukas i vissa industriella processer, s.k. råvarubränslen, är skattebefriade. Råvarubränslen används främst i metallurgiska och mineralogiska processer. Skattebefrielsen omfattar endast förbrukning i ugnar i vilka det ingående materialet genomgår kemiska eller fysikaliska förändringar.

¹ Prop. 2009/10:41, bet. 2009/10:SkU21.

2. Syfte

Skatteutskottet har tidigare gett riksdagens utredningstjänst (RUT) i uppdrag att kartlägga betydelsen av skattebefrielsen för råvarubränslen för företag som står utanför EU:s utsläppshandel och som skulle påverkas av en slopad skattebefrielse. I rapporterna redogörs för hur många företag som får en skattebefrielse för råvarubränslen, värdet på detta bränsle, för vilka mängder bränsle skattebefrielsen gäller och hur stor kostnaden är för skattebefrielse för råvarubränslen i industriella processer för de företag som inte ingår i EU:s handelsystem för utsläppsrätter.

Utskottets utvärderingsgrupp har begärt ytterligare information om följande frågeställningar:

- Vad skulle det betyda för berörda företag om skattefriheten slopades? Utgör den tillkommande kostnaden en stor del av omsättningen?
- Innebär skattefriheten att gamla produktionsmetoder bibehålls? I vilken mån skulle de aktuella fossila bränslena kunna ersättas av alternativa bränslen?

3. Skattebefrielse på fossila bränslen som förbrukas i vissa industriella processer utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter

Bränslen som används i vissa energiintensiva industriella processer är befriade från både koldioxid- och energiskatt. Skattefriheten är konstruerad efter den ram för beskattning som ges av energiskattedirektivet.²

Energiskattedirektivet 2003/96/EG artikel 2.4 b undantar energiprodukter som används till annat än uppvärmning och drift av stationära motorer från den harmoniserade minimiskattesatsen på energiprodukter.

4. Detta direktiv skall inte tillämpas på

- a) outputbeskattning av värme och beskattning av produkter som omfattas av KN-nummer 4401 och 4402,
- b) följande användningar av energiprodukter och elektricitet:
 - Energiprodukter som används för andra ändamål än som motorbränslen eller som bränslen för uppvärmning.
 - Dubbel användning av energiprodukter.

En energiprodukt har dubbel användning när den används både som bränsle för uppvärmning och för andra ändamål än som motorbränsle och bränsle för uppvärmning. Användning av energiprodukter i kemisk reduktion, elektrolys och i metallurgiska processer skall anses som dubbel användning.

- Elektricitet som i huvudsak används för kemisk reduktion och i elektrolytiska och metallurgiska processer.
- Elektricitet när den utgör mer än 50 % av en produkts kostnad.

Med en produkts kostnad avses summan av totala inköp av varor och tjänster, plus personalkostnader, plus kapitalförslitning, på företagsnivå, enligt definitionen i artikel 11. Denna kostnad beräknas som ett genomsnitt per enhet. Med kostnaden för elektricitet avses elektricitetens faktiska inköpsvärde eller produktionskostnaden för egenproducerad elektricitet.

- Mineralogiska processer.

Med mineralogiska processer avses processer klassificerade enligt NACE-kod DI 26 "Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter" i rådets förordning (EEG) nr 3037/90 av den 9 oktober 1990 om statistik näringsgrensindelning i Europeiska gemenskapen. (2) Artikel 20 skall dock tillämpas på dessa energiprodukter.

5. Hänvisningar till nummer i den kombinerade nomenklaturen, KN-nummer, i detta direktiv, skall avse nummer i kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till

² Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003.

rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan. (3)

31.10.2003 SV Europeiska unionens officiella tidning L 283/53 (1) EGT L 184, 17.7.1999, s. 23. (2) EGT L 293, 24.10.1990, s. 1. Förordningen senast ändrad genom kommissionens förordning (EG) nr 29/2002 (EGT L 6, 10.1.2002, s. 3).

(3) EGT L 279, 23.10.2001, s. 1. Varje år skall beslut om uppdatering av KN-numren fattas för de produkter som nämns i detta direktiv i enlighet med förfarandet i artikel 27. Beslutet får inte leda till ändringar i de minimiskattesatser som tillämpas enligt detta direktiv eller att energiprodukter och elektricitet läggs till eller tas bort.⁴

Råvarubränslen används främst i metallurgiska och mineralogiska processer. Skattebefrielsen omfattar endast förbrukning i ugnar i vilka det ingående materialet genomgår kemiska eller fysikaliska förändringar. Flertalet företag som använder råvarubränslen i metallurgiska och mineralogiska processer återfinns inom jord- och stenindustrin samt metallverk och gjuterier.³

Metallurgiska processer innebär t.ex. tillverkning av råjärn i masugnar samt smältning av järn, stål och andra metaller. Mineralogiska processer innebär framställning av andra mineraliska ämnen än metaller och omfattar bl.a. tillverkning av cement, kalk, glas, mineralull, tegel, expanderad lera och keramik.

I EU:s system för handel med utsläppsrätter ingår koldioxidutsläpp från råvarubränslen förutsatt att anläggningen överskrider vissa kapacitetsgränser. Detta innebär att det inte finns något ekonomiskt styrmedel för minskade utsläpp av koldioxid för de anläggningar som inte omfattas av handelssystemet.

Riksdagen ställde sig hösten 2009 bakom regeringens bedömning i proposition 2009/10:41 Vissa punktskattefrågor med anledning av budgetpropositionen för 2010 om att vidare undersöka förutsättningarna för att utvidga koldioxidskatten till att gälla även fossila bränslen som förbrukas i vissa industriella processer utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter.⁴ För närvarande har emellertid ingen närmare analys av frågan initierats av regeringen.⁵

³ Näringsdepartementets pm Den icke handlande industrins energianvändning och effekter av en förändrad CO²-skatt, den 1 oktober 2008.

⁴ Prop. 2009/10:41.

⁵ Finansdepartementet, telefonintervju den 7 maj 2014.

4. Effekter av en slopad skattefrihet för råvarubränslen

Vilken effekt skattehöjningar på energi- och miljöområdena får för företag beror på hur fossilbränsleintensiv produktionen är. Andra betydelsefulla faktorer är i vilken utsträckning företagen kan⁶

- byta till andra bränslen som inte beskatta högre
- effektivisera bränsleanvändningen
- övervältra kostnaden så att lönekostnaden reduceras
- övervältra kostnaden på köparen.

Det är generellt sett enklare att byta från fossila bränslen till alternativa bränslen, t.ex. biobränslen, när bränslet används för uppvärmning än när det används i industriprocesser eller som råvara i en produkt. I vilken utsträckning företagen påverkas av en skattehöjning beror på om de verkar på en konkurrensutsatt internationell marknad med begränsad möjlighet att övervältra kostnaden på köparen. Därtill är en avgörande omständighet om konkurrerande företag i andra länder har motsvarande miljöreglering för koldioxidutsläpp. En icke önskvärd effekt ur klimatsynpunkt är att produktionsförutsättningarna försämrats i Sverige så att verksamhet flyttas utomlands, dvs. att ett s.k. koldioxidläckage uppstår.

Med anledning av regeringens bedömning att förutsättningarna för att utvidga koldioxidskatten till att också inkludera fossila bränslen som förbrukas i vissa industriella processer ska undersökas vidare anförde Statens energimyndighet och Jernkontoret i sina remissvar att det är viktigt att eftersträva konkurrensneutralitet mellan industrier som bedriver likartad verksamhet. Jernkontoret ansåg vidare att det är orimligt att mindre anläggningar som kan komma att uteslutas ur utsläppshandelssystemet ska påläggas en skatt. Svenskt Näringsliv avstyrkte under remissförfarandet bedömningen om att undersöka möjligheterna att utvidga koldioxidskatten. Svenskt Näringsliv ansåg att det handlar om små utsläpp där det skulle krävas stora investeringar för att byta uppvärmningsmetod, om det ens alltid är möjligt. Slutligen påtalades risken för en snedvridning av konkurrensen.⁷

Skattefriheten är enligt Jernkontoret och Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM)⁸ ett sätt att ta hänsyn till den globala konkurrens som den europeiska industrin verkar inom. Ett viktigt perspektiv är att de nämnda undantagen avser användning av energiprodukter som är absolut nödvändiga för att företagets huvudprocesser ska kunna drivas, t.ex. reduktionskol i masugnar eller el i elektrolyser och elektroreduktioner. Företagen har i dessa fall en

⁶ Ds 2009:24, Effektivare skatter på klimat- och energiområdet.

⁷ Prop. 2009/10:41.

⁸ Jernkontoret, intervju den 30 april 2014 och IKEM, intervju den 8 maj 2014 samt e-post den 21 maj 2014.

mycket begränsad möjlighet att svara på beskattningens styrsignal på annat sätt än att begränsa produktionen. Mot bakgrund av beskattningens systematiska uppbyggnad är det enligt IKEM ologiskt med en särskild behandling av de företag som inte omfattas av handelssystemet.

När det gäller bränslen som används för uppvärmning och drift av stationära motorer finns det ett större utrymme för företagen att svara på beskattningens styrsignal eftersom uppvärmningsbehovet kan tillgodoses med flera olika bränslen. Självfallet förekommer det uppvärmning som är direkt knuten till huvudprocessen och där effektiviteten i energianvändningen talar för att restenergin återvinns i stället för att uppvärmningen sker med hjälp av nytt bränsle.

IKEM anser sammanfattningsvis att skattesystemet styr mot effektiv energianvändning i de fall där företagen har möjlighet att svara på styrsignalen, vilket kan ske när bränslen beskattas i samband med uppvärmning och drift av stationära motorer och när beskattningen inte skapar produktionsbegränsningar i de processer där företagen har liten möjlighet att påverka vilka bränslen som kan användas.

4.1 Skattebefriade bränsleinköp, uteblivna skatteintäkter

Beräkningar av effekterna av en höjning av koldioxidskatten (till 30 procent respektive 50 procent) visar enligt promemorian Effektivare skatter på klimat- och energiområdet (Ds 2009:24) att koldioxidskatten utgör en liten andel av förädlingsvärdet för företag verksamma inom jord- och stenindustrin samt metallverk och gjuterier.

Enligt RUT:s beräkningar⁹ var 85 företag 2010 skattebefriade för råvarubränslen antingen som skattebefriade förbrukare, efter avdrag i skattedeklaration eller genom återbetalning i efterhand. Utöver detta var 18 företag skattebefriade förbrukare men saknades i energistatistiken eftersom de hade färre än tio anställda. Av dessa sysslade 13 företag med tillverkning av buteljer, glasförpackningar och husgeråd av glas, dvs. SNI 23130 enligt svensk näringsgrensindelning.

Enligt RUT:s analys förekommer ca 70 av de skattebefriade företagen utanför handelssystemet med utsläppsrätter. I tabellen nedan visas mängden av och värdet på det bränsle som dessa företag köpt in för processändamål.

⁹ Regeringen bedömde att det främst skulle vara ett antal mindre gjuterier (ca 160) och vissa mindre glastillverkare som inte omfattades av handelssystemet och som därmed skulle vara skattebefriade (Ds 2009:24). I RUT:s rapporter framkom att det 2010 fanns sammanlagt 103 företag som var skattebefriade för råvarubränslen, antingen som skattebefriad förbrukare, efter avdrag i skattedeklaration eller genom återbetalning i efterhand. Därutöver fanns det samma år 138 företag som hade samma SNI-kod som de skattebefriade företagen men som inte begärt skattebefrielse. Bränsle hade köpts in av dessa företag till ett värde av 190 miljoner kronor.

Tabell 1 Företag utanför handelssystemet för utsläppsrätter, skattebefriat bränsleinköp för ändamål inom vissa industriella processer, mängd i m³ och ton och värde i tusental kronor, 2010

	Processändamål	Kostnad bränsleinköp
Dieselbrännolja	119	1 702
Eldningsolja 1	5 883	45 960
Eldningsolja 2, inkl. WRD	110	957
Eldningsolja 3–5	10 462	38 781
Gasol	12 329	131 483
Naturgas (1 000 m ³)	180	1
Koks (ton)	5 852	10
Kol (ton)	6 776	5

Källa: RUT (2013) baserat på uppgifter hämtade från Frida 2010.

I tabell 2 redovisas RUT:s beräkningar av vad skattenedsättningen innebär i uteblivna skatteintäkter totalt, per bränsle och per punktskatt. För koks har man antagit samma skatt som för kol. Enligt RUT:s beräkningar skulle företagen utanför handelssystemet med utsläppsrätter betala sammanlagt drygt 191 miljoner kronor om full energiskatt och koldioxidskatt skulle betalas för dessa kvantiteter bränslen 2015 (koldioxidskatt 131 miljoner kronor och energiskatt 60 miljoner kronor). Om samma skattenedsättning skulle gälla som för övrig industri utanför handelssystemet skulle företagen betala sammanlagt drygt 95 miljoner kronor (koldioxidskatt 78 miljoner kronor och energiskatt 17 miljoner kronor).¹⁰

¹⁰ RUT:s rapporter 2013:1923 och 2014:478.

Tabell 2 Företag utanför handelssystemet för utsläppsrätter, beräknade kostnader för staten för skattebefriat bränsleinköp för ändamål inom vissa industriella processer 2015 (tusental kronor)

	Beräknad hel energi- skatt, totalt	Beräknad hel koldi- oxid-skatt, totalt	Summa skatt	Reducerad energiskatt, totalt	Reduce- rad koldi- oxidskatt, totalt	Summa skatt	Skillnad skatter, totalt
Dieselbrännolja (m ³)	101	383	484	30	230	260	-224
Eldningsolja 1 (m ³)	10 784	18 931	29 715	3 235	11 359	14 594	-15 121
Eldningsolja 2, inkl. WRD (m ³)	248	354	602	75	212	287	-316
Eldningsolja 3-5 (m ³)	23 634	33 667	57 300	7 090	20 200	27 290	-30 010
Gasol (ton)	13 463	41 734	55 197	4 039	25 040	29 079	-26 118
Naturgas (1 000 ton)	169	434	603	51	260	311	-292
Kol (ton)	5 495	16 386	21 881	1 134	9 831	10 965	-10 915
Koks (ton)	6 363	18 973	25 335	1 313	11 384	12 697	-12 639
Summa	60 257	130 861	191 118	16 967	78 516	95 484	-95 634

Källa: RUT (2104a).

I en separat rapport redovisar RUT uppgifter om nettoomsättning, vinst och förlust, personalkostnader samt antal anställda för företag utanför handelssystemet med utsläppsrätter som är skattebefriade för användning av bränslen i industriella processer.¹¹ Samtliga uppgifter är hämtade från databasen Frida med uppgifter från bolagens deklarationer och avser 2011. Sammanlagt gäller uppgifterna 69 företag.¹² Av dessa redovisade 57 företag vinst och 12 förlust 2011. För 39 företag översteg vinsten 1 miljon kronor, och för 5 företag översteg vinsten 100 miljoner kronor.

¹¹ RUT:s rapport 2014:967.

¹² Totalt 15 företag ingår i handelssystemet med utsläppsrätter. Ett företag hade ingen omsättning 2001 och exkluderades av den anledningen. Detta innebär att totalt 85 företag hade skattebefrielse för råvarubränslen, vilket överensstämmer med det antal företag som ingår i RUT:s övriga rapporter.

Tabell 3 Uppgifter (2011) om företag utanför handelssystemet för utsläppsrätter som skattebefriats för bränsleinköp för ändamål inom vissa industriella processer 2010

	Antal företag	Medel	Median	Min.	Max.
Nettoomsättning (mnkr)	69	402,7	99,6	5,4	3 323,9
Vinst (mnkr)	57*	28,5	3,0	0,0	537,1
Förlust (mnkr)	12*	32,1	4,3	0,2	214,2
Personalkostnader (mnkr)	69	75,5	26,0	0,0	617,0
Antal anställda	69	146	50	0	1 067

*Uppgifterna om vinst respektive förlust är beräknade för respektive grupp separat.
Källa: RUT (2014b).

Tabell 4 Uppgifter(2011) om företag utanför handelssystemet för utsläppsrätter som skattebefriats för bränsleinköp för ändamål inom vissa industriella processer 2010, företagen som redovisade förlust

	Antal företag	Medel	Median	Min.	Max.
Nettoomsättning (mnkr)	12	655	306,3	7,9	3 323,9
Vinst (mnkr)	12	0,0	0,0	0,0	0,0
Förlust (mnkr)	12	32,1	4,3	0,2	214,2
Personalkostnader (mnkr)	12	129,8	112,4	3,6	415,4
Antal anställda	12	248	195	0	739

Källa: RUT (2014b).

Tabell 5 Uppgifter (2011) om företag utanför handelssystemet för utsläppsrätter som skattebefriats för bränsleinköp för ändamål inom vissa industriella processer 2010, företagen som redovisade vinst

	Antal företag	Medel	Median	Min.	Max.
Nettoomsättning (mnkr)	57	349,6	86,0	5,4	3 295,8
Vinst (mnkr)	57	28,5	3,0	0,0	537,1
Förlust (mnkr)	57	0,0	0,0	0,0	0,0
Personalkostnader (mnkr)	57	64,1	23,3	0,0	617,0
Antal anställda	57	125	47	6	1 067

Källa: RUT (2014b).

En påförd skatt för företagen så att samma skattenedsättning skulle gälla som för övrig industri utanför handelssystemet skulle i genomsnitt innebära ökade kostnader på 1,4 miljoner kronor per företag (95 mnkr/69). Detta motsvarar 1,9 procent av företagens genomsnittliga personalkostnader (95/75,5). En påförd skatt förefaller således ha en mindre betydelse på branschnivå.

4.2 Effekter på företagsnivå

En brist med att endast analysera de sammanlagda effekterna av en slopad skattefrihet är att beräkningarna blir alltför grova och bortser från hur enstaka företag påverkas. Näringsdepartementet lyfte fram denna problematik i samband med arbetet med promemorian Effektivare skatter på klimat- och energiområdet och menade att sektorsindelningen enligt SNI-koden är relativt grov och att det av den anledningen förekommer företag och delsektorer där effekterna är större.¹³ Nedan återges ett exempel på hur stor del av förädlingsvärdet som en påförd skattekostnad skulle motsvara för ett mindre gjuteriföretag.

Tabell 6 Skattekostnad som procent av förädlingsvärdet för ett litet gjuteriföretag (26 anställda)

Skattenivå (procent av koldioxidskatt)	Skattekostnad	Procent av förädlingsvärde
0	0	0
30	72 500 kr	0,56
60	145 000 kr	1,12

Källa: Ds 2009:24.

Scana Steel Söderfors AB är en specialiserad tillverkare av stål som är högpresterande, har hög renhet och är höglegerat för krävande applikationer. Företaget exporterar merparten av sin omsättning till framför allt kunder i Europa men också Kina, Japan och USA.¹⁴

Energiskatteåterbäringen för 2013 var för olja 7 831 000 kronor och för gasol 2 332 000 kronor (dvs. 100 procent återbäring). En påförd skatt skulle enligt företaget motsvara årskostnaden för 18–20 medarbetare. Scana Steel Söderfors skulle inte kunna kompensera för ”intäktsbortfallet” på 10 miljoner kronor genom ordinära besparingsinsatser. Företaget poängterar att de verkar på en konkurrensutsatt marknad, och de skulle inte få acceptans bland sina nuvarande kunder för en generell prishöjning på närmare 4,5 procent, vilket skatteåterbäringen motsvarade, i relation till deras fakturering 2013. Konsekvensen av en påförd skatt skulle enligt företaget sannolikt innebära förlorade kunder, och återbäringen bedöms vara viktig för att företagen ska ha likvärdiga produktionsförutsättningar som sina konkurrenter som inte heller beskattas för användningen av råvarubrännslen.¹⁵

Surahammars bruk producerar årligen ca 70 000 ton elektroplåt som används i elektriska maskiner som t.ex. motorer, generatorer och transformatorer, varav 85 procent exporteras. Företaget har 125 anställda, och omsättningen är ca 650 miljoner kronor.¹⁶ Beroende på produktionsvolymen skulle kostnaderna för företaget öka med ca 3,5–3,7 miljoner kronor per år. Ett slopande av skattefriheten skulle innebära kostnadsökningar motsvarande 7–8

¹³ Ds 2009:24.

¹⁴ <http://www.scana.no/en/companies/scana-steel-soederfors>.

¹⁵ Scana Steel Söderfors AB, telefonintervju den 6 maj 2014 och e-post den 21 maj 2014.

¹⁶ http://www.sura.se/Sura/hp_main.nsf/startupFrameset?ReadForm.

årsanställningar, vilket motsvarar en minskning av antalet sysselsatta inom företaget med 6,5 procent.¹⁷ Enligt företaget skulle det innebära en inte försumbar risk för s.k. koldioxidläckage, dvs. att verksamheten läggs ned och flyttas utomlands, om skatt påförs på användningen av råvarubränslen.

¹⁷ Surahammars bruk, e-post den 9 juni 2014.

5. Teknikutveckling och möjlighet till bränslesubstitution

Återstår att besvara frågan om skattefriheten leder till att gamla produktionsmetoder bibehålls och vilka möjligheter det finns att ersätta de aktuella fossila bränslena med alternativa bränslen. Regeringen anför i proposition 2009/10:41 Vissa punktskattefrågor med anledning av budgetpropositionen för 2010 att koldioxidskatt bl.a. stimulerar till teknikutveckling för en reduktion av utsläppen av växthusgaser. Skälet är att det då sätts ett pris på utsläppen som påverkar de privatekonomiska kostnaderna. Ju högre dessa kostnader är, desto större blir drivkrafterna till teknikutveckling. Enligt propositionen hävdar många att ekonomiska styrmedel inte i tillräcklig utsträckning kan stimulera teknikutvecklingen. Teknikutveckling kan vara resurskrävande för enskilda företag. Skatter och utsläppshandel kan styra företag att byta till redan existerande teknik, men kan inte ensamma driva fram ny teknik.¹⁸

Som en del av arbetet med promemorian Ds 2009:24 gav Energimyndigheten teknikkonsultbolaget ÅF i uppdrag att analysera konsekvenserna av en höjd koldioxidskatt i den icke handlande delen av industrin. Uppdraget inkluderade en analys av energianvändningen i de näringar som hade en nedsättning av koldioxidskatten samt möjligheten att minska koldioxidutsläppen i dessa näringar.¹⁹ Därtill innehöll studien också en analys av konsekvenserna av en slopad skattenedsättning.

En slutsats i rapporten var att mindre företag generellt sett drabbas värre av ökade energikostnader än stora företag då de är mindre flexibla och har mindre möjlighet att göra de investeringar som är nödvändiga vid byte av bränsle i processer. Detta torde därför gälla för de företag som i dag använder skattebefriade råvarubränslen i sina processer. ÅF menade att intresset för att ersätta fossila bränslen med biobränsle i de undersökta branscherna var relativt svalt. Detta berodde till stor del på att det saknades ekonomiska incitament. Samtidigt betonade ÅF att det i flera processer inte är möjligt att ersätta fossila bränslen med biobränslen.

ÅF menar att konkurrenskraften skulle försämrast kraftigt för de metallverk och gjuterier som har stor smältkapacitet, som nyttjar naturgas eller gasol i smältugnar och som inte kan substituera användningen av fossilt bränsle om metallurgiska processer skulle omfattas av en skattehöjning.

”Biobränsle används inte i branschen idag och bedöms inte öka i någon nämnvärd utsträckning av en skattehöjning. Ingen av de kontaktade företagen ansåg att biobränsle var ett intressant alternativ till de fossila bränslen som används i processerna idag.”²⁰

¹⁸ Prop. 2009/10:41.

¹⁹ ÅF den 3 maj 2007, Konsekvenser av en höjd koldioxidskatt i den icke handlande delen av industrin.

²⁰ Ibid, s. 94.

Tre av de kontaktade företagen i ÅF:s studie, som samtliga hade stor fossilbränsleanvändning i smältugnar men också värmebehandling i skänkar, uppgav att en höjning av koldioxidskatten skulle ha en stor påverkan på konkurrenskraften. Det var enligt ÅF troligt att stora kostnadsökningar för dessa företag skulle leda till att produktionen lades ned. De övriga företagen uppgav att en höjning av koldioxidskatten på s.k. råvarubränslen skulle få en liten påverkan eller negativ påverkan på lång sikt.

Denna bild bekräftas av Jernkontoret som betonar att en skatt på råvarubränslen skulle innebära en unik skatt för svenska företag och i förlängningen ökade kostnader. Det går inte att utesluta att sådana kostnader skulle få stor betydelse för företagens beslut om var de väljer att förlägga sina investeringar och i förlängningen i vilka länder företag väljer att placera sin verksamhet.

5.1 Substitution mellan olika fossila bränslen

Enligt Jernkontoret sker för närvarande en substitution mellan bränslen, men det sker mellan olika fossila alternativ. Allt fler företag börjar gå över till naturgas när det finns tillgängligt i flytande form (LNG, liquefied natural gas).²¹ Industrin kan inte använda vilket bränsle som helst, men i framtiden kan det vara möjligt att gå över till förnybara alternativ om alternativen finns.

Det pågår för närvarande en konvertering från olja till naturgas vid flera anläggningar inom stålindustrin. Uddeholm i Hagfors byter ut all olja och det mesta av gasolen till LNG, och SSAB AB i Borlänge konverterar en ugn från olja till LNG. Scania i Björneborg har bytt ut olja mot LNG, och Scania i Söderfors förbereder också ersättning av all olja i processerna med LNG. Det finns flera skäl till att detta genomförs.²²

- Tillgången till LNG. Utvecklingen av teknik för att göra naturgas flytande och transportera den samt de senaste årens marknadsutveckling för LNG i mindre skala med ökande antal leverantörer gör att användning av LNG blivit möjlig.
- Utsläppen av kväveoxider. De förbränningstekniska åtgärder genom avancerad processutveckling och ny förbränningsteknik som har vidtagits för befintliga bränslen har nått gränsen för vad som är möjligt för att minska utsläppen av kväveoxider. För att ytterligare reducera utsläppen krävs reningsanläggningar eller bränslebyte.
- Försämrat utbud av olja. Utbudet av de oljeprodukter som företagen använder, t.ex. eldningsolja 5 och 3 med låga svavelhalter, kommer att försämrats till följd av ändringar inom raffinaderibranschen samt genom beslutet om svavelkontrollområden (SECA) som omfattar Östersjön, Nordsjön och Engelska kanalen.
- Utvecklingen av brännartekniken. Bolagens konkurrenter använder nästan uteslutande naturgas i motsvarande typ av ugnar, och all teknisk utveckling

²¹ Naturgasledningarna finns bara på västkusten.

²² Jernkontoret, intervju den 30 april 2014 och e-post den 28 maj 2014.

av brännare sker därför för naturgas. Om olja ska användas måste modifieringar göras för anpassning till olja som bränsle.

- Minskade koldioxidutsläpp. Byte till naturgas innebär minskade koldioxidutsläpp. När konverteringen av ugnstrustning har gjorts för att kunna använda LNG ger det möjlighet att i framtiden använda flytande biogas utan några ytterligare förändringar.
- Övriga utsläpp. Byte till naturgas innebär även minskade utsläpp av svavel och stoft samt innebär en säkrare arbetsmiljö.

Scana Steel Söderfors menar att det i dag inte finns några alternativ till de fossila bränslena. Detta innebär dock inte att företaget försöker hålla fast vid gamla produktionsmetoder. Företaget håller på att gå över från eldningsolja EO4 till LNG i ugnarna. Företaget har under de senaste två månaderna fått bygglov, miljötillstånd och tillstånd för brandfarlig vara och planerar att börja använda LNG som råvarubränsle efter semestern. Det har tagit flera år att genomföra detta projekt, och företaget planerar att på sikt även byta ut gasolen mot LNG. Scana Steel Söderfors betonar att det tar lång tid och kräver stora investeringar att göra omställningar mellan olika bränsleslag. Det är därför nödvändigt med en långsiktig och förutsägbar politik när det gäller skatter på klimat- och energiområdet. Enligt företaget innebär substitutionen till LNG att man i teorin har möjlighet att gå över till biogas. Anledningen till att företaget inte kan göra det redan i dag är att biogas inte finns tillgängligt i flytande form. Leveranser i flytande form är en förutsättning för både lönsamhet och praktiskt genomförande. Andra alternativa biobränslen under rådande marknadsförutsättningar inte är praktiskt eller ekonomiskt genomförbara.²³

Surahammar bruk använder flytande gasol (LPG, liquefied petroleum gas) för värmning av ugnar. Företaget har delvis förberett för användningen av LNG men avvaktar då det råder viss osäkerhet om prissättning och distributionsled. Biobränslen är i dagsläget inget alternativ eftersom företagets pannor inte är kompatibla med sådan användning. Huvudprioritet för företaget är att kontinuerligt försöka förbättra energieffektiviteten. Under 2012 genomförde bruket en större modernisering av en ugn, vilket innebar att förbrukningen av gasol minskade kraftigt. Stålindustrin är för närvarande under hård press, vilket begränsar investeringsmöjligheterna.²⁴

Jernkontoret bekräftar svårigheterna att gå över till biobränslen. Biogas är ett möjligt alternativ, men projekt med biogas genererar inte tillräckligt stora kvantiteter. Det är inte uteslutet att företagen kommer att gå över till t.ex. biogas i framtiden. En förutsättning är att företagen får de kvantiteter de behöver till ett konkurrenskraftigt pris som inte försämrar konkurrenskraften i förhållande till företag i andra länder.²⁵

²³ Scana Steel Söderfors AB, telefonintervju den 6 maj 2014 och e-post den 21 maj 2014.

²⁴ Surahammars bruk, e-post den 26 maj 2014.

²⁵ Jernkontoret, intervju den 30 april 2014.

IKEM anser att ensidiga kostnadsökningar endast i begränsad utsträckning kan flyttas vidare till kunderna och i allt väsentligt resulterar i en sämre konkurrenskraft för företaget. Konkurrenskraft skapar möjlighet till långsiktig tillväxt och förmåga att investera i teknik. Ensidigt ökade kostnader innebär minskad lönsamhet och att förutsättningarna för teknikutveckling riskerar att försämrats.²⁶

5.2 Pågående forskning

Förutom att sätta ett pris på utsläppen behövs en politik som stöttar och uppmuntrar innovation och utveckling av koldioxidsnål teknik.²⁷

I strategiprogrammet Metallurgi – en del av innovativa Sverige anför regeringen att ”ett systematiskt miljöarbete och ökad kompetens inom företagen, bl.a. till följd av lagkrav och ekonomiska styrmedel, har bidragit till att minska utsläpp och energiförbrukning”.²⁸

Ekonomiska styrmedel kan alltså bidra till normförändringar inom företag och driva på verksamheten åt ett visst önskat håll, t.ex. ändrade produktionsmetoder. Men för att företagen ska kunna byta produktionsmetoder krävs alternativa metoder.

Det är svårare att ersätta fossila bränslen när de används som råvaror inom industriella processer än när de används som energibärare.²⁹ Inom järn- och stålindustrin pågår forskning för att kunna minska användningen av kol och koks i masugnar. Svensk forskning är framför allt inriktad på att energioptimera själva masugnen för att använda minimalt med kol och koks eller möjligheten att introducera förnybara bränslen.

Det är främst Swerea MEFOS AB, finansierade av Energimyndigheten, som bedriver forskning om möjligheten att byta fossila bränslen mot andra alternativ. Ett projekt som påbörjades i mars 2014 handlar om utbyte av fossila bränslen mot biomassa vid masugnsinjektioner. Projektet syftar till att reducera koldioxidutsläppen från varm metallproduktion genom att byta ut fossila injektionsmaterial mot uppgraderad biomassa. Projektet planeras pågå till mitten av september 2014 och har en budget på 132 500 kronor.³⁰

Vid sidan av detta projekt pågår också en förundersökning om och utvärdering av nyttjandet av biomassa i masugnar. I projektet analyseras effekten av användningen av biomassa i masugnar för att undersöka eventuell påverkan

²⁶ IKEM, e-post den 21 maj 2014.

²⁷ Stern review (2006) The economics of climate change, http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130129110402/http://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm.

²⁸ Regeringskansliet, Metallurgi – en del av innovativa Sverige, s. 10–11, http://www.energimyndigheten.se/Global/Forskning/Industri/Metallurgi_innovativa_Sverige.pdf.

²⁹ Energimyndigheten, e-post den 5 maj 2014.

³⁰ Swerea MEFOS AB, Utbyte av fossila bränslen mot biomassa vid masugnsinjektion. Projektbeskrivning finns att hämta på <http://www.energimyndigheten.se/Forskning/Projektdata-bas/>.

på det integrerade stålverket när det gäller energianvändning, koldioxidutsläpp och kostnader. Projektet ska pågå t.o.m. september 2014.³¹

Swerea bedrev under 2013 projektet Minimering av koksmängd genom optimering av permeabilitet och förgasning av injicerade reduktionsmedel. Projektet syftade till att hitta ett sätt att sänka koksmängden och energianvändningen vid råjärnsproduktion i masugnar. Projektet hade en budget på 41 892 kronor.

Det pågår även internationell forskning som är inriktad på möjligheten att använda infångning och lagring av koldioxid (CCS, carbon dioxide capture and storage) i masugnar. Två sådana projekt är Ulcoss och Course 50.

Ulcoss (ultra-low CO₂ steelmaking) är ett EU-finansierat forskningsprojekt för att producera ”grönare stål” genom att utveckla masugnarna. Syftet är att minska stålindustrins koldioxidutsläpp genom att kombinera olika sorters ny teknik. Projektet påbörjades 2004 och avslutade en första fas 2010. En andra fas planeras pågå t.o.m. 2025. Projektet har följande fyra huvudområden:

- toppgasåtervinning–en teknik för att återanvända kolmonoxiden från utsläppen inne i masugnen
- gasbaserad järnframställning–järnoxiden omvandlas till järn vid lägre temperaturer, utan att malmen smälts
- smältreduktion–ett kolbaserat alternativ som skiljer sig från masugnen i vissa avseenden
- smältelektrolys–en motsvarighet till hur aluminium framställs.³²

Det japanska projektet Course 50 (CO₂ Ultimate Reduction in Steelmaking Process by Innovative Technology for Cool Earth 50) syftar också till att utveckla teknik som minskar koldioxidutsläppen från masugnar genom att fånga upp, separera och ta till vara koldioxid från masugnars gas.³³ Första fasen i projektet pågick mellan 2008 och 2012. Den nya tekniken planeras finnas färdig 2030 och ha överförts till industrin till 2050.³⁴

Forskningen om möjligheten att substituera fossila bränslen som används som råvaror inom industriella processer befinner sig alltså i ett tidigt skede, och för närvarande finns det begränsade möjligheter att minska användningen av fossila bränslen i processer. Energimyndigheten bekräftar att implementeringen av ny teknik i syfte att minska användningen av kol och koks i mas-

³¹ Swerea MEFOS AB, Förundersökning och utvärdering av nyttjande av biomassa i masugn. Beskrivning finns att hämta på <http://www.energimyndigheten.se/Forskning/Projektdata/bas/>.

³² Energimyndigheten, <http://www.energimyndigheten.se/Forskning/Manadens-forskarprofil/Manadens-forskare/Mats-forskning-ger-klimatvanligare-stal/>, den 7 maj 2014; Europeiska kommissionen (2012), ULCOS – a high-tech consortium to forge greener steel, http://ec.europa.eu/research/infocentre/article_en.cfm?artid=26913.

³³ Watakabe, Shiro (november 2013) Current Progress on COURSE 50 Project – Recent Results on H₂ Reduction Including LKAB’s EBF Experiments and CO₂ Capture, presentation för Tokyo Institute of Technology, http://www.ieaghg.org/docs/General_Docs/Iron%20and%20Steel%20%20Secured%20presentations/1300%20Shiro%20Watakabe.pdf.

³⁴ http://www.jisf.or.jp/course50/outline/index_en.html, den 8 maj.

ugnar inom järn- och stålindustrin troligen ligger långt fram i tiden. Forskningen är inriktad på att energioptimera själva masugnen för att använda minimalt med kol och koks eller att på längre sikt kunna introducera förnybara bränslen.³⁵

³⁵ Energimyndigheten, e-post den 5 maj 2014.

6. Referenser

Riksdagstryck

Betänkande 2009/10:SkU21 Vissa punktskattefrågor med anledning av budgetpropositionen för 2010

Proposition 2009/10:41 Vissa punktskattefrågor med anledning av budgetpropositionen för 2010

Övriga skriftliga referenser

Ds 2009:24 Effektivare skatter på klimat- och energiområdet

Energiskattedirektivet, Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003

European Commission (2012), ULCOS – a high-tech consortium to forge greener steel

Näringsdepartementet, den 1 oktober 2008, Promemoria: Den icke handlande industrins energianvändning och effekter av en förändrad CO₂-skatt

RUT (2013) Rapport från utredningstjänsten: Skattebefriade bränslen i industriella processer, dnr 2013:1923

RUT (2014a) Rapport från utredningstjänsten: Skattebefriad användning av bränslen i industriella processer, dnr 2014:478

RUT (2014b) Rapport från utredningstjänsten: Företag med skattebefriad användning av bränslen i industriella processer

Stern review (2006) The economics of climate change

ÅF, den 3 maj 2007, Konsekvenser av en höjd koldioxidskatt i den icke handlande delen av industrin

Intervjuer och e-post

Energimyndigheten, e-post den 5 maj 2014

Finansdepartementet, telefonintervju den 7 maj 2014

Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM), intervju den 8 maj 2014 och e-post den 21 maj 2014

Jernkontoret, intervju den 30 april 2014 och e-post den 28 maj 2014

Scana Steel Söderfors AB, telefonintervju den 6 maj 2014 och e-post den 21 maj 2014

Surahammars bruk, e-post den 26 maj 2014 och 9 juni 2014

Webbplatser*Energimyndigheten*

http://www.energimyndigheten.se/Global/Forskning/Industri/Metallurgi_innovativa_Sverige.pdf

<http://www.energimyndigheten.se/Forskning/Projektdataas/>

<http://www.energimyndigheten.se/Forskning/Manadens-forskarprofil/Manadens-forskare/Mats-forskning-ger-klimatvanligare-stal/>

Scan Steel Söderfors

<http://www.scana.no/en/companies/scana-steel-soederfors>

Surahammars bruk

http://www.sura.se/Sura/hp_main.nsf/startupFrameset?ReadForm

Watakabe, Shiro, Current Progress on COURSE 50 Project – Recent Results on H₂ Reduction Including LKAB's EBF Experiments and CO₂ Capture, presentation för Tokyo Institute of Technology

http://www.ieaghg.org/docs/General_Docs/Iron%20and%20Steel%20%20Secured%20presentations/1300%20Shiro%20Watakabe.pdf

2012/13:RFR1	FINANSUTSKOTTET Statlig styrning och ansvarsutkrävande
2012/13:RFR2	FINANSUTSKOTTET Utfrågningsprotokoll EU, euron och krisen
2012/13:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning den 29 mars 2012 om framtida godstransporter
2012/13:RFR4	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av vissa frågor inom landsbygdsprogrammet
2012/13:RFR5	FÖRSVARsutskottet FöU Forskning och utveckling inom försvarsutskottets ansvarsområde
2012/13:RFR6	CIVILUTSKOTTET Kontraheringsplikt vid tecknandet av barnförsäkringar
2012/13:RFR7	KU, FiU, KrU, UbU, MJU och NU Öppet seminarium om riksdagens mål- och resultatstyrning: vilka mål, vilka resultat?
2012/13:RFR8	UTBILDNINGsutskottet Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om gymnasiereformen
2012/13:RFR9	UTBILDNINGsutskottet Förstudier om – Förskolan – Utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande
2012/13:RFR10	UTBILDNINGsutskottet Hur kan ny kunskap komma till bättre användning i skolan
2012/13:RFR11	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna seminarium om folkhälsofrågor onsdagen den 27 mars 2013
2012/13:RFR12	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Mogen eller övermogen? – arbetsmarknadsutskottets offentliga seminarium om erfaren arbetskraft
2012/13:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om sjöfartens kapacitetsmöjligheter
2012/13:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om flygtrafikledningstjänsten – har vi landat i den bästa lösningen?
2012/13:RFR15	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om oredlighet i livsmedelskedjan
2012/13:RFR16	UTBILDNINGsutskottet Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om hur ny kunskap bättre ska kunna komma till användning i skolan
2012/13:RFR17	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om en fossiloberoende fordonsflotta

2013/14:RFR1	SOCIALUTSKOTTET Etisk bedömning av nya metoder i vården – en uppföljning av landstingens och statens insatser
2013/14:RFR2	KULTURUTSKOTTET Uppföljning av regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
2013/14:RFR3	KULTURUTSKOTTET En bok är en bok är en bok? – en fördjupningsstudie av e-böckerna i dag
2013/14:RFR4	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om funktionshinderspersion i kulturarvet
2013/14:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Hela resan hela året! – En uppföljning av transportsystemets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning
2013/14:RFR6	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om ändring av riksdagens be- slut om höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt
2013/14:RFR7	SKATTEUTSKOTTET Inventering av skatteforskare 2013
2013/14:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Ett förlängt arbetsliv – forskning om arbetstagarnas och arbetsmarknadens förutsättningar
2013/14:RFR9	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vårdnadsbidrag och jämställdhetsbonus
2013/14:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Subsidiaritet i EU efter Lissabon
2013/14:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Utvärdering av skattelättnader för utländska experter, specialister, forskare och andra nyckelpersoner
2013/14:RFR12	UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om PISA-undersökningen
2013/14:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om icke smittsamma sjukdomar – ett ökande hot globalt och i Sverige (onsdagen den 4 december 2013)
2013/14:RFR14	KULTURUTSKOTTET För, med och av – en uppföljning av tillgängligheten inom kulturen
2013/14:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om OECD:S handlingsplan mot skattebaseroering och vinstförflyttning
2013/14:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Framtidens flyg

2013/14:RFR17	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Översyn av ändringar i offentlighets- och sekretesslagstiftningen 1995–2012
2013/14:RFR18	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna kunskapsseminarium om socialtjänstens arbete med barn som far illa
2013/14:RFR19	UTBILDNINGSPÄREUTSKOTTET Utbildningsutskottets seminarium om utbildning för hållbar utveckling inklusive entreprenöriellt lärande
2013/14:RFR20	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning För, med och av – en uppföljning av tillgänglighet inom kulturen
2013/14:RFR21	UTBILDNINGSPÄREUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 1: Skrivbordsstudie om autonomi- och kvalitetsreformerna
2013/14:RFR22	UTBILDNINGSPÄREUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 2: Intervjuundersökning med rektorer
2013/14:RFR23	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets hearing om framtidens luftfart – Har vi luft under vingarna?
2013/14:RFR24	JUSTITIEUTSKOTTET Offentlig utfrågning med anledning av EU-domstolens dom om datalagringsdirektivet

2014/15:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Stöd till lokala åtgärder mot övergödning
2014/15:RFR2	TRAFIKUTSKOTTET Hållbara analyser? Om samhällsekonomiska analyser inom transportsektorn med särskild hänsyn till hållbar utveckling
2014/15:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET
2014/15:RFR4	FÖRSVARsutskottet Blev det som vi tänkt oss? En uppföljning av vissa frågor i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009
2014/15:RFR5	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Huvudrapport
2014/15:RFR6	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 3: Enkätundersökning till studieansvariga
2014/15:RFR7	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 4: Den fallstudiebaserade undersökningens första fas
2014/15:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Seminarium om samhällsekonomiska analyser
2014/15:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsnäringen och dess konkurrenskraft

